

Dotazník „Naše třída“

Charakteristika:



Dotazník **Naše třída** (v angličtině My Class Inventory – MCI): Jeho autory jsou Australané B. J. Fraser a D. L. Fisher, 1986). Českou verzi dotazníku se svolením autorů připravil a v našich podmínkách vyzkoušel. J. Lašek (1988). [1] Dotazník je volně šiřitelný pro nekomerční využití. [2]

Metoda MCI měří vždy klima v jednom předmětu (třídní učitel tedy neměří klima ve „své“ třídě, ale například pouze v předmětu český jazyk). [2]

Dotazník umožňuje posoudit sociální klima třídy podle 5 hledisek a podle 5 proměnných (složitější dotazník jich zjišťuje víc – až 15 různých proměnných).

Spokojenost ve třídě – zjišťuje se vztah žáků k jejich třídě, míra spokojení, pohody.

Třenice ve třídě – zjišťují se komplikace ve vztazích mezi žáky, míra napětí, sporů, rvaček.

Soutěživost ve třídě – zjišťují se konkurenční vztahy mezi žáky, míra snah po vyniknutí, prožívání školních neúspěchů.

Obtížnost učení – zjišťuje se, jak žáci prožívají nároky školy na ně, jak se jim zdá učení namáhavé.

Soudržnost třídy – zjišťují se přátelské a nepřátelské vztahy mezi žáky, míra pospolitosti dané třídy. [1]

Cíl:



Hodnocení celkového klimatu třídy – jak jej vnímají jednotlivci, jak jej vnímá třída jako celek.

Velikost skupiny:



Dotazník je určen pro žáky 3.-6. tříd základní školy.

Čas:



Vyplňování dotazníku trvá v průměru 15 minut.

Pomůcky:



Archy dotazníku Naše třída, psací potřeby.

Postup:



1. Rozdejte dotazníky všem žákům ve třídě.
2. Oznamte žákům, že se nejedná o prověrku, ale že budou mít možnost vyjádřit se k jejich třídě. Žáci jsou seznámeni s tím, že dotazník není anonymní, ale že jej bude číst pouze zadávající učitel (případně jiná osoba, např. výchovný poradce), po zpracování budou vyplněné dotazníky skartovány.

Před vyplňováním dotazníku by měl zadávající (zpravidla učitel) udělit celé třídě jednotné pokyny pro vyplňování. Na pokynech záleží, neboť dotazník není anonymní a pochybnosti žáků o tom, proč dotazník vlastně vyplňují, by mohly výsledky zkreslit. Instrukce zní:

„Nejedná se o žádnou zkoušku, nejsou zde nějaké dobré nebo špatné odpovědi. Máte napsat, jaká je teď vaše třída, vaši spolužáci. Každou větu v dotazníku si pořádně přečtěte. Odpovídá se na ni buď Ano nebo Ne. Pokud souhlasíte s tím, co je tam napsáno, uděláte kroužek kolem slova Ano, pokud nesouhlasíte, uděláte kroužek kolem slova Ne. Když se spletete, nebo si odpověď rozmyslíte a chcete ji změnit, přeškrtněte křížkem tu odpověď, kterou chcete opravit, a zakroužkujte to, co platí. Nic nepřeskakujte, odpovězte na každou otázku. Nezapomeňte nahoře vyplnit své jméno, třídu a školu.“

3. Každý žák by měl odpovídat je sám za sebe. Není vhodné, aby se žáci mezi sebou radili, jakou odpověď mají zvolit. Důležité je, jak určitý žák svou třídu vidí, jak její klima prožívá, ne k jaké odpovědi jej přemluvili spolužáci.
4. Pokud žák otázce nerozumí, může se doptat individuálně učitele.
5. Při sbírání dotazníku se vyplatí zkontrolovat, zda se žáci nezapomněli podepsat. Je vhodné, když všichni žáci vyplní všechny položky, ale pokud se žák nedokáže rozhodnout mezi dvěma variantami, do vyplnění žáka zpětně už nenutíme. [2]

Varianty, komentáře:



U mladších dětí je možné použít společný postup při vyplňování (společně se čtou jednotlivé otázky), žáci následně doplní odpověď, pak se přejde k další otázce.

Vyhodnocení dotazníků:



Úvodní vyhodnocování dotazníku zabere učiteli při 35 žácích ve třídě asi 15–20 minut. Odpovědi Ano–Ne se převádějí na číselné hodnoty.

- Odpověď Ano se skóruje 3 body.
- Odpověď Ne se skóruje 1 bodem.
- Pokud žák na určitou otázku neodpověděl vůbec, pokud zakroužkoval obě možnosti najednou anebo přeškrtnl obě možnosti, skóruje se jeho odpověď 2 body.
- U pěti vybraných otázek (č. **6, 9, 10, 16, 24**) se žakovské odpovědi skórují obráceně: Ano je 1 bod, za Ne jsou 3 body.

Na každou z pěti proměnných se ptá pět otázek, které jsou v dotazníku seřazeny tak, aby nešly bezprostředně za sebou.

Spokojenost ve třídě – otázky č. 1, 6, 11, 16, 21.

Třenice ve třídě – otázky č. 2, 7, 12, 17, 22.

Soutěživost ve třídě – otázky č. 3, 8, 13, 18, 23.

Obtížnost učení – otázky č. 4, 9, 14, 19, 24.

Soudržnost třídy – otázky č. 5, 10, 15, 20, 25.

Hodnotu každé proměnné u jednotlivého žáka získáme tím, že sečteme počet bodů u příslušné pětice odpovědí. Tak např. pro obtížnost učení sečteme počet bodů, který jsme si připsali po skórování odpovědi u otázek č. **4, 9, 14, 19 a 24** (u odpovědi č. 24 v souladu s instrukcí obracíme skórování).

Hodnota každé proměnné se pohybuje od 5 bodů (minimum) do 15 bodů (maximum). Pokud žák nevynechá nějakou odpověď nebo se nesplete při vyplňování, vychází u každé proměnné zpravidla liché číslo. Tímto způsobem vypočítáme skóre pro všech pět proměnných u každého žáka zvlášť.

(Tabulku v Excelu pro vyhodnocení naleznete v příloze).

Údaje za celou třídu lze vypočítat dvojným způsobem. První způsob ignoruje problém, zda jsou získaná data rozložena „normálně“ a doporučuje spočítat běžný aritmetický průměr pro každou z pěti proměnných. Např. pro výpočet soutěživosti třídy sečteme hodnoty uváděné jednotlivými žáky a vydělíme počtem žáků, kteří dotazník vyplňovali.

Druhý postup počítá s tím, že názory žáků nemusejí být rozloženy „normálně“, mohou se přiklánět buď ke kladnému, nebo zápornému hodnocení třídy. Pak je výhodnější (a statisticky korektnější) seřadit údaje o jedné proměnné, např. o soutěživosti vzestupně podle hodnot, které jsme vypočítali u jednotlivých žáků. Hledaná střední hodnota bude ta, která je přesně uprostřed řady – nazývá se medián. Při lichém počtu žáků se tedy nic nepočítá a vybere se ta prostřední hodnota (např. při 35 žácích je mediánem hodnota osmnáctá v pořadí).

Při sudém počtu žáků vyplňujících dotazník prostřední hodnota neexistuje, spočítá se jako aritmetický průměr dvou hodnot řady, které jsou nejbližší středu. Tj. při 40 žácích vyplňujících dotazník je mediánem aritmetický průměr dvacáté a dvacáté první hodnoty. Při výpočtu mediánu může nastat případ, kdy při řazení hodnot zjistíme, že dvě nebo více hodnot jsou číselně stejné. Nevadí to, řadí se za sebou jako samostatné hodnoty a počítají se jako samostatné. [1]

Interpretace dotazníků:



Výsledky je možné porovnávat i mezi žáky a mezi třídami.

O pozitivním klimatu ve třídě svědčí vysoké hodnoty vypočtené za celou třídu u spokojenosti a soudržnosti a nízké hodnoty vypočtené za celou třídu u třenic, soutěživosti a obtížnosti učení. [3]

Jak ale učitel pozná, že hodnota, kterou vypočítal u své třídy, je průměrná, nízká, či vysoká? Nelze přece běžnou třídu vztahovat k ideálu 5 nebo 15 bodů podle povahy proměnných.

Orientačně lze využít výsledky výzkumu Jana Laška. [4]

Jan Lašek dotazník MCI - Aktuální formu zadal u 863 žáků 4.-6. tříd základních škol. Ve druhém sloupci zleva naleznete pásmo běžných hodnot v rámci celkového bodového rozmezí 5-15.

| Název proměnné | Pásmo běžných hodnot | Aritmetický průměr | Směrodatná odchylka |
|----------------|----------------------|--------------------|---------------------|
| Spokojenost | 10,00-14,4 | 12,2 | 2,17 |
| Třenice | 6,9-13,1 | 9,97 | 3,11 |
| Soutěživost | 9,7-14,8 | 12,24 | 2,56 |
| Obtížnost | 6,2- 11,1 | 8,67 | 2,46 |
| Soudržnost | 6,4-12,9 | 9,63 | 3,24 |

Intepretace:

Příklad 1

Rizikový profil výsledků u jednoho žáka

Pokud v individuálním profilu výsledků (nadaného) žáka naleznete malou míru spokojenosti a vysokou míru vnímaných třenic, jsou možné následující interpretace:

- žák je terčem šikany nebo ostrakismu od ostatních;
- žák je ve skupině žáků, která vnímá negativním způsobem ostatní spolužáky (je třeba zvážit, zda učitel některým svým přístupem k žákům například nepodporuje ve třídě vysokou míru soutěživosti a individualismu);
- žák je ve třídě izolovaný a negativně vnímá ostatní spolužáky.

Příklad 2

Vnímaná míra soutěživosti ve třídě, prospěch žáků a rozdíly mezi pohlavími

Žáci se špatnými známkami v českém jazyce vidí ve třídě více soutěživosti, obtížnosti učiva a třenic. [5] Je pravděpodobné, že špatný prospěch a s ním spojený i možný nižší sociální status, má negativní vliv na vnímání spolužáků, vztahů ve třídě a přináší s sebou i větší riziko třenic.

Existují také rozdíly v soutěživosti mezi pohlavími: Chlapci dobří v matematice chtějí více soutěžit, aby v celkové soutěži mezi sebou získali body navíc z předmětu, který jim nečiní obtíže. Chlapci v matematice méně úspěšní si přejí soutěžit méně, a tím vyrovnat handicap lepších. U dívek je situace opačná (pravděpodobně na základě jejich prosociálního nastavení): žákyně s dobrou známkou z matematiky si přejí soutěžit méně, dívky s horší známkou si přejí soutěžit více, aby se na prospěchově lepší žáky „dotáhly“ a vyrovnaly se jim. [2]

Je obecně vhodné porovnat výsledky žáků ve vztahu k jejich prospěchu. Žáci se slabším prospěchem si většinou nepřejí tolik soutěžit (aktuální míra soutěživosti je vnímaná jako vysoká), žáci s dobrým prospěchem si naopak přejí soutěžit.

Pokud u nadaného žáka vychází nízká potřeba soutěživosti, soutěžení ho z různých důvodů může stresovat (jeho vysoké výkony mohou být například negativně komentovány ostatními spolužáky). Je vhodné proto zvážit zařazení kooperativních činností do výuky.

Může se rovněž objevit disproporce v proměnných „spokojenost“ a „soutěživost“. Například se mohou ve výsledcích objevit dvě skupiny žáků, jedna spokojená, druhá nespokojená, za současně vysoké míry soutěživosti ve třídě. Může to ukazovat na zaměření pedagoga na individuální výkony, bez podpory kooperace ve třídě. Tzn. pedagog pak může více podporovat skupinu, která podává dobré výkony. [2]

Při interpretaci proměnné „soutěživost“ je vhodné tyto rozdíly mezi pohlavími zohlednit, stejně tak i prospěch žáků a míru jejich nadání.

Příklad 3

Obtížnost učení

Sledujeme, zda nadaný žák například nevnímá aktuální obtížnost učiva jako nízkou. V takovém případě je potřeba přistupovat k tomuto žákovi individuálně a zadávat úkoly přiměřeně jeho schopnostem a dovednostem.

Příklad 4

Soudržnost třídy

Pokud se objevuje nízká hodnota u jednotlivců opakovaně (aktuálně vnímaná nízká míra soudržnosti), třída může být rozdělena na jednotlivé málo spolupracující skupiny. [2]

Pokud se například u nadaného žáka objevuje vnímaná nízká míra soudržnosti

Zdroje:

[1] Informační systém Masarykovy univerzity. (2005). Dotazník MCI Naše třída - zadání a vyhodnocení - IS MU. [online]. Dostupné z: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiQtZHI9KvrAhUO-qQKHejZC4YQFjAAegQIBRAB&url=https%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Ffel%2F1441%2Fpodzim2005%2FZS1BK_PPP%2FVyhodnoceni_Nase_trida.doc&usg=AOvVaw1eJpcT2BztaJL5Av0ina-o

[2] ČAPEK, R. (2008). Měření třídního klimatu – aktualizovaná verze. [online]. RVP. CZ. [Datum citace 21. 8. 2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/2250/mereni-tridniho-klimatu-aktualizovana-verze.html/>

[3] RICHARDSON, A. G. (1988). Classroom learning environment and creativity: Some Caribbean findings. *Psychological Reports*, 62, 939-942. doi:10.2466/pr0.1988.62.3.939

[4] LAŠEK, J. (2001). Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. s 56. ISBN 978-80-7041-699-2.

[5] LAŠEK, J. (2001). Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. s 53-72. ISBN 978-80-7041-699-2.

Zdroj: Autorský tým APIV-B.

